

Hacıxanım AİDA

MƏQAM

(*Səyahətnamə*)

Bakı - 2017

Redaktor: Zaur USTAC

**Hacıxanım AİDA
“MƏQAM” (Səyahətnamə)
Bakı, “USTAC.AZ” nəşrləri, 2017, 40 səh.**

Kod: 003-04- QAM-12 -20-17

Bu kitabı Ağdam rayon, Yusifcanlı kənd sakinlərinin öz yurd-yuvalarını məlum səbəblərdən, məcburi şəkildə tərk etdikləri gün Qar-qar çayı üzərindəki körpüdə yanmış qarışılıq zamanı faciəli şəkildə həyatını itirən, “ağzıquranlı” Pəri nənənin əziz xatırəsinə həsr edirəm. Ruhu şad olsun. Amin.

ISBN: 978-9952-8298-6-0

© Hacıxanım AİDA, 2017.

ALMA BOYDA DÜNYA

Mehriban və bağışlayan Allahın adı ilə.

Allahın salamı olsun sənə ey gözəl insan, ey yaradılmışların əşrəfi... Əlində tutduğun bu kitabdan sənə heç bir ziyan gəlməz... Olса-olsa xeyir gələr... Çalışacam ki, bu kitabda öz dinimizi sənə ilk əvvəl lap körpəlikdən böyüklərdən gördüyüm - bu heç arası kəsilməmiş, fasiləsiz böyüklərdən kiçiklərə necə bir adət kimi ötrülmüş dindir, sonra isə din alımlarının kitablarından özüm üçün dəqiqləşdiriyim, nə qədər doğru yolda olduğumu yəqin etdikdən sonra atama, anama, babama, nənəmə Kərbəlayi Əşrəfdən üzübəri kəndimizin ağsaqqallarına Allah size rəhmət eləsin, ruhunuz şad olsun, deyə-deyə davam etdiriyim, hər addımda xeyrini gördüyüm, dinimizin hökmərini əsas tutaraq hər kəsə tövsiyə etdiyim dindir.

Haşıyə: Ey gözəl insan, deyir qulaq gündə yeni bir söz eşitməsə kar olar... Sənə səfərlərin birində yolçuluq əsnasında təsadüfən bir tələbənin öz yol yoldaşına etdiyi söhbəti danışmaq istəyirəm... yəqin o tələbə də bu söhbəti öz fəlsəfə müəllimindən eşidib... Çünkü, mən sonra bu bərədə çox maraqlansam da başqa yerdə belə bir məlumatə rast gəlmədim. Görünür onun yol yoldaşı üçüncü, bəlkə də dördüncü dünyanın varlığına şübhə edirdi, halbuki, həqiqi elmin çeşməsindən dadmış şəxslər bu fikri istisna etmir əksinə hərə öz peşəkarı olduğu sahənin arqumentləti ilə bunu sübut etməyə çalışır - nəsə, mətləbdən çox uzaqlaşma-yaq, çalışacam ki, bu söhbəti eşitdiyim kimi də sizə çatdırım. Deməli, tələbə belə nəql etdi ki, bunu dərk etməyin ən sadə yolu almanın, ana bətnin və bir də sakini olduğumuz Yer kürəsin qiyaslamaqdır. Əslində ağılabatan və məniqidir. Mətləb bundan ibarətdir ki, bətindaxili dünyamızı bir alma boyda, hal-hazırda yaşadığımız dünyani ölçüləri lap qədimlərdən artıq insan oğluna məlum olan Yer kürəsi boyda təsəvvür etsək, onda sakini olacağımız üçüncü dünyanın ölçüləri boyda təxmini təsəvvür formalaşa bilər. Söhbətə bir cümlə ilə də belə aydınlıq

Hacıxanım Aida

---

gətirim. Alma boyda - bətindaxili dünyamız Yer kürəsinə nəzərən nə qədər kiçikdirə, axırət adlandırdığımız üçüncü dünyamız da Yer kürəsinə nəzərən o qədər böyükdür və ya Alma - bətindaxili dünyamızda bu dünyamıza - Yer kürəsi həyatına nisbətən nə qədər zəif və fəaliyyətsiziksə, axırətdə də o qədər fəal və sərbəstik... Nəhayət biz bu dünyaya doğulanda ana nə qədər əzab-əziyyət, ağrı-acı çəkir, alma dünyamızı tərk edirik, tərk etdiyimiz dünyada ana üçün qırx gün çəkən ağrı-acı qoyub gəlirik bu dünyaya - bu dünyada filankəsin oğlu, qızı oldu deyə toy - bayram olur... O dünyada ağrı-acı, bu dünyada toy - büsat... Eyni ilə bu dünyani tərk edəndə belə olur. Burada filankəs öldü deyə vayşivən, axırətdə isə yen gələn sakinin şərəfinə şölən qurulur... Ən sonda, alma dünyamız nə qədər kiçik, bizim ordakı yaşamımız nə qədər qısa - cəmi on qəməri ay - fəaliyyətimiz nə qədər azdırса, məsələn, bu dünyada təxminən altmış-yetmiş il yaşayırıq, Yer kürəsinin ölçüləri məlumdur, təyarə ilə, gəmi ilə, müxtəlif nəqliyyat vastələri ilə dünyyanın bu başından o başına gedirik, üçüncü dünyamız o qədər böyük, ordakı yaşam müdətimiz o qədər uzun, fəallığımız Isa daha çoxdur, çünki, bu dünyani tərk edib, üçüncü dünyaya keçəndə, bədən adlı, bəzi insanların ömrü boyu onun üçün çalışdığı böyük bir yükdən azad oluruq və olduqca sərbəst, heç bir nəqliyyat vasitəsinə ehtiyac duymadan dünyyanın bu başından, o başına bir anda gedə bilən, indiki halımıza nisbətən dəfələrcə sərbəst olan ruh şəklində oluruq, bəlkə bu da son deyil, daha çox uca Yaradana məlumdur. Çünki, hər şeyi bilən odur.

Haşıyə:

Burada yuxarıdakılara bəlkə də bir az aidiyyatı olan öz başımdan keçmiş bir olayı sizlər üçün nəql etmək istəyirəm. İlk öncə onu qeyd edimki, kim getməyibsə İnsəAllah nəsib olsun, o da müqədəs torpaqlara ayaq qoysun, Mədinədə, Məkkədə olmağın başqa abu-havası var. Kəbə yaxınlığında namaz qılmaq, o torpaqlarda səcdə etmək elə bir hissdir ki, onu burada ən məharətli yazıçılar da sözlə təsvir edə bilməz o ki, qaldı mənim kimi bir bisavad ola... Deməli belə, onu qeyd edim ki, bacımla - anam Zemfira - biz anamıza "bajı", atamıza "qağa" deyir-

dik... - uzun müddət bi yerdə olduğumuza, dünyadan da nisbətən hər şey qaydasındaymış kimi köcdüyünə, qəbrini zyarət imkanımız olduğuna görə - qaqamın qəbri işgal altında qalan torpaqlarda olduğundan belə bir imkanımız yoxdur - heç bir nigarançılığım yoxdur, olmayıb. Ancaq, qaqamdan bütün məsələlərdə narahat idim və uzun illər rahatçılıq tapa bilmirdim. Bu o günə qədər davam etdi... Demək olar ki, Həccin son günləri idi, Məkkədə düşərgəmizdə idim. Gecə-gündüz bütün vaxtimı mümkün qədər bu torpaqlarda çoxlu namaz qılmağa həsr etmək istəyirdim vəancaq ibadət edirdim. Heç vaxt dilimə gətirməsəm də həmişə ürəyimdən keçirdiki, bircə qaqamı görsəydim... Belə gecələrin birində səcdə də olarkən elə bil hiss etdim ki, başımın üstdə kimsə dayanıb, hətta bir az keçəndən sonra başımı qaldırmamış bildim ki, bu qaqamdı... Başımı qaldıranda qaqam gözlərimin önündə dayanmışdı, heç kim bunun, hasunasiya, qarabasma və ya nə bilim, nə kimi izah etməyə qaxışmasın, qaqam o ən yaxşı vaxtlarındakı -at belində gəzən vaxtları deyirəm - dayanmışdı qarşında vəssalam. Heç nə deməsə də, baxışı ilə, ora gəlişi ilə - necə ki, o balaca vaxtı adı bir şeyin üstdə zir-zir ağlayanda adamın atası başına yüngül bir sığal çəkəndə hər şey keçib gedər ha bax elə - bütün narahatçılığımı özü ilə apardı, o gündən yüngülləşdim bütün narahatçılığım getdi. Mən bu istəyimi heç dilimə gətirməsəm də, həmişə ürəyimdən keçmişdi, bir qaqamı görün. Bütün qeyiblərdən xəbərdar olan uca Yaradan məni orada bu arzuma da qovuşdurdu... Necə deyib -Mən sizə şah damarınızdan da yaxınam... Allahdan gizli heç nə yoxdur...

Giriş söhbətimi burada yekunlaşdırarkən onu bilirmək istəyirəm ki, mənim növbəti böülümlərdə sizə anladacağım əsasən doxsaninci illərdən sonra ölkəmizə qədəm açan, kitablardan, disklərdən vəya televizor söhbətlərindən, kimlərinsə gedib başqa ölkələrdə öyrənib gəldiyi dindən deyil, bizim yüz illər boyu böyüklərdən kiçiklərə, nənə-babalardan nəvələrə ötürülən dinimiz - adətimiz-dəndir... Allah hamımızın köməyi olsun...

DİNİMİZ

Din dedikdə nə başa düşürük, əslində isə din nədir... Çox tə-əssüf ki, hal-hazırda yaşadığımız dünyada din deyəndə, xüsusi ilə də İslam - müsəlman adı gələndə ilk yada düşən top-tüfəng, münaqişə ocaqları olur. Əslində isə belə olmalı deyil - bir qarışqanı belə tapdalamağa izin verməyən dinimiz necə haldan-hala düşdü... yadimdadır ki, biz uşaq olanda, ümumiyyətlə doxsanlara qədər dinimiz tamam başqa cür tanınirdı.... Bizə belə öyrətmişdilər ki, din elə bir sakit yoldur ki, kim bu yol lə getsə heç vaxt büdrəməz, ziyan görməz... Dinimiz əsasların- beş əsası - Üsuli - dini öyrənəndən sonra, bir az çox - on olan Fürui- dini yadda saxlamaq üçün uşaq vaxtı bunu nəğmə kimi oxuyardıq... Bundan başqa bizi elə öyrətmişdilər ki, gecə yatağa girəndə heç bir uşaq Kəlmeyi-şəhədəti oxumamış yatmadı... Bunu da nəğmə kimi oxuyardıq... - arada belə bir maraqlı yeri vardı - ... yataram, ya Allah, duraram İnşəAllah, durmasam, əşhədü...

Xülasə, elə bir mühütdə, böyümüşdük ki, tərkibində yaşadığımız dövlətin qadağalarına baxmayaraq, dinimizin bütün əməlləri-nə bizim kənddə - Yusifcanlıda - Sufcanlı - tam əməl olunurdu. Təsadüfi deyil ki, kəndimizə Mollalar kəndi də deyirdilər... Doxsanıncı illərə - camaat yurd-yuvasından didərgin düşənə qədər heç kim cürət edib toy-düyündə, məclisdə süfrəyə içki belə qoya bilməzdi...

Dinimizin əsasları, kökləri - Üsuli - din:

- Tövhid,
- Ədl,
- Nübüvət,
- İmamət,
- Məad.

Dinmizin budaqları, şaxələri - Fürui - din:

- Namaz,
- Zəkat,
- Oruc,
- Xüms,
- Həcc,
- Cihad,
- Əmr-bə-məruf,
- Nəhy-əz- münkər,
- Təvəlli,
- Təbərri.

Qeyd:

Əgər, Üsuli-din insanın mənəvi-ruhani aləmini qidalandırmağa xidmət edirsə, Fürui-din insanın bədənini, orqanizmi, canını qorumaq, mühafizə etməklə mükəlləfdir. Beləliklə, keçid alaq incələmə və bəzi açıqlamalara...

TÖVHİD

Tövhid - ərəb dilində “vahidlik, yeganəlik” mənasını ifadə edən “vəhdət” sözündəndir. Mənası Allahı vahid, yəni bənzərsiz və şəriksiz olaraq qəbul etmək və Ona iman bəsləməkdir. Tövhid əqidəsi Islam dininin bünövrəsidir, müsəlmanın bir növ “kimlik kartı”dır. Tövhidsiz Islam və tövhidə inanmayan müsəlman təsəvvür edilə bilməz. Tövhid Islam dininin ana prinsiplərindən (buna “üsüldü-din” deyilir) biri və birincisidir. Islam dininin həm əqidə, həm əxlaq, həm də şəriət hökmələri tövhid inancına dayaqlanır. Tövhidi qəbul etməyən peygəmbərliyi də qəbul etməz, axırət həyatına da inanmaz.

Tövhid - insanın öz nəfsinə, tamahına, nəfsani istəklərinə yox deməsidir. Çünkü Allahın qanunlarını əldə əsas tutmayan adam mütləq öz nəfsinə uyacaq. Allaha iman gətirmək isə nəfsə itaət etməyin qarşısında bir sıpər kimidir.

Uca Allah buyurur: *“Əgər göydə və yerdə Allahdan başqa tərəflər olsayıdı, onlar fəsada uğrayardı. Ərşin sahibi olan Allah pakdır və müşriklərin Ona aid etdikləri sifətlərdən uzaqdır!”* (əl-Ənbiyə, 22). Bütün nöqsanlardan uzaq olan Allah ilahiləşdirilməyə və ibadət olunmağa haqqı olan yeganə varlıqdır. Qəblələr yalnız onu ilahiləşdirməli, yalnız Ona ibadət etməli və yalnız Ona boyun əyməlidir. Çünkü, Uca Allah bu kainatı yaradan, kainatdakı işləri idarə edən, kamil sifətlərə sahib olan və hər bir nöqsandan uzaq olan Əzəmətli Rəbdır. Tək yaradan, yoxdan var edən və öldükdən sonra dirildən də yalnız Odur və Onun heç bir şəriki yoxdur. Bu o deməkdir ki, ibadət olunmağa haqqı olan da başqası deyil, yalnız Odur və ibadətdə Onun heç bir şəriki yoxdur. Tövhid - ibadətdə Uca Allahı təkləşdirməyə deyilir. Yəni insan tam yəqinliklə bilməlidir ki, həqiqi tanrı yalnız Allahdır. Bunları bilən və etiraf edən namaz, zəkat, oruc, həcc, dua, nəzir, qurban və s. kimi ibadətləri

---

yalnız Uca Allahın razılığını qazanmaq və Onun verdiyi savaba nail olmaq üçün edər. Uca Allah buyurur: "De: "Şübhəsiz ki, mənim namazım da, qurbanım da, həyatım da, ölümüm də aləmlərin Rəbbi Allah üçündür! Onun heç bir şəriki yoxdur. Mənə belə buyurmuşdurd və mən müsəlmanların birincisiyəm". (*Əl-Ənam*, 162-163).

Uca Allah Qurani Kərimdə insanların və cinlərin yaradılmasının əsas məqsədini məhz ibadət olmasını bəyan edir: "*Mən cinsəti və insanları ancaq Mənə ibadət etmək üçün yaratdım*". (*Əz-Zəriyət*, 56). Həmçinin, Uca Allah bütün insanlara ilk olaraq tövhidi əmr edir: "*Allaha ibadət edin və heç bir şeyi Ona şərik qoşmayın!*" (*Ən-Nisə*, 36); "*Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi buyurmuşdur...*". (*Əl-İsra*, 23). İnsan ağılı tövhid əqidəsini təfsilatı ilə dərk edə bilmədiyinə görə Allah Öz elçilərini göndərmiş və Öz kitablarını nazil etmişdir. Allah onların vasitəsilə bu əqidəni müfəssəl şəkildə izah etmişdir ki, insanlar elmə əsaslanaraq Allaha düzgün ibadət etsinlər. Allahın elçiləri bir-birinin ardınca göndərilərək bu əqidəni insanlara təbliğ etmiş və onu ətraflı şəkildə bəyan etmişlər. Bu haqda Allah buyurur: "*Elə bir ümmət yoxdur ki, ona xəbərdar edən bir peyğəmbər gəlmış olmasın*". (*Fatir*, 24); "*Sonra bir-biri-nin ardunca elçilərimizi göndərdik*". (*Əl-Mu'minun*, 44). Bu o deməkdir ki, peyğəmbərlər bir-birinin ardınca göndərilmiş və nəhayət, bu ardıcılıq onların ən hörmətlisi, ən fəzilətlisi sayılan Peyğəmbərimiz Muhəmməd (salləllahu aleyhi və səlləm) ilə tamamlanmışdır. O, öhdəsinə düşən vəzifəni yerinə yetirərək insanları Uca Allahın yoluna dəvət etmişdir. Uca Allah onun vasitəsilə bu dini kamil etmiş və Öz nemətini tamamlamışdır. Bu haqda Uca Allah bu ayəni nazil etmişdir: "*Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladum və bir din olaraq sizin üçün İslamu bəyənib seçdim*". (*Əl-Mə'idə*, 3). Peyğəmbər (salləllahu aleyhi və səlləm) insanları yalnız Uca Allaha ibadət etməyə və Ona heç nəyi şəriki qoşmamağa çağırılmışdır. Allahın elçilərinin ha-

Hacixanum Aida

---

misinin vəzifəsi də məhz bu olmuşdur. Uca Allah buyurur: "Biz hər ümmətə: *"Allaha ibadət edin, tağutdan (Allaha şərik qoşmaq-dan) uzaq olun"* - deyə, elçi göndərdik". (*Ən-Nəhl*, 36); "*Səndən əvvəl elə bir elçi göndərməmişik ki, ona: "Məndən başqa haqq tanrı yoxdur, odur ki, yalnız Mənə ibadət edin!"* - deyə vəhy etməyək". (*Əl-Ənbiyə*, 25).

Tövhidin ziddi şirkdir (yəni Allaha şərik qoşmaqdır). Şirk ən böyük günahlardandır və şirk edən adam tövbə etməsə, qiyamət-də Allah tərəfindən bağışlanmayacaq.

Əgər bütünlükdə tövhid əqidəsinə qərq olub, hər addımda tək və şəriksiz Allahın varlığını duya bilsək, əsl mömin sayıla bilərik.

ƏDL

Ədalət “Ədl” sözündən olub, ərəb dilində bərabərlik və insaflı mə'nalarını daşıyır.

Dini termində isə, ədalət zülmkarlığın ziddinə olan bir kəlmə olub, “hər kəsin haqqını özünə vermək” və “hər şeyi öz yerinə qoymaq” kimi mə'halara malikdir.

Allah təala heç vaxt zülmkarlıq etməz və hətta qarışqanın da belə haqqını tapdalamaz və ona zülm etməz.

Gündəlik həyatımızda ədalət və zülmkarlığa aid çoxlu nümunələrlə rastlaşıraq. Məsələn, imtahanda qiyməti 3 olan şagirdə yersiz yerə 5 vermək, həmçinin cinayətkarı azad edib günahsızı zindana salmaq və s... buna misal ola bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, başqalarına zülm edən hər bir zülmkar aşağıdakı yollardan biri əsasında zülm edir:

1-Bir sıra ruhi və maddi çətinliklərə görə zülmkarlıq etməyə məcbur olub, başqasının haqqını tapdalamaq.

2-Zülmkarlığın pis bir iş olmasından xəbərsizlik və nadanlıq;

3-Gələcəkdə baş verəcək hadisələrdən qorxub zülmkarlığa əl atmaq;

4-Nəfsin paklaşdırılmaması üçün başqalarına zülm etmək xəsiyyəti;

5-Tərəfbazlıq üzündən başqasına zülm etmək; Məsələn, aralarında ixtilaf olan iki nəfər hakimin yanına gedir, amma hakimin tərəfbazlıq edərək qohumu olan günahkari deyil, ona yad olan günahsız şəxsi cəzalandırıb və bu yolla zülmkarlığa əl atması və s...

Qurani-kərimdə oxuyuruq:

“(Bu dünyada) zərrə qədər yaxşı iş görən şəxs onun (əcrini) görəcək, həmçinin zərrə qədər pis iş görən şəxs də öz (pis əməlinin) cəzasını çəkəcəkdir.”

Digər tərəfdən də Qurani-kərimin bəzi ayələri bu nigarançılığı tamamilə aradan aparır və insanı ümidvar edir. Necə ki, Qurani-kərimdə buyurulur:

Hacıxanum Aida

“Bircə yaxşı iş görən şəxsə on bərabər savab və bircə günah edən şəxsə isə təkcə bir günah yazılıcaq və onlara heç bir zülm olunmayacaqdır.”

Beləliklə hər bir müsləmanın bir savab işi üçün on savab, bir günah işi üçün isə təkcə bir günah yazılır.

Bunun isə ilahi ədalətlə heç bir ziddiyəti yoxdur və hətta Allahın nəhayətsiz rəhmətindən xəbər verir.

Allah təalanın hər növ zülmkarlıqdan uzaq olmasının isbatı üçün ağıl və Qur'an ayələri, həmçinin rəvayətlərdən istifadə olunur.

Ağılnı hökmünə əsasən kainatın xaliqu hər növ zülmkarlıq və insafsızlıqdan uzaq olmalıdır. Əks təqdirdə Allah təalanın sifətlə-rindən biri sayılan “hikmət”-in mənası olmayacaqdır.

Heç bir ağıl və məntiq, zülmkar Rəbbi təsdiq etməz, çünki zülmə əl atan şəxs ya kimdənsə qorxur və onun şerrindən uzaq qalmaq istəyir, ya kimə və ya nəyəsə ehtiyacı vardır. Allah-taala isə bütün bunlardan pak və münəzzəhdür.

İndi isə İlahi ədaləti təsdiq edən bir neçə ayə və rəvayəti nəzəri-nizə çatdırırıq:

1- “Şübhəsiz Allah zərrə qədər belə zülm etməz.”

2- “Şübhəsiz Allah insanlara (heç vaxt) heç bir zülm etməz.”

“Həqiqətən Allah ədalət, yaxşılıq, və yaxınlara (qohumlara) əl tutmağa göstəriş verir, (Həmçinin) çirkin, pis işlər və zülmkarlıq-dan nəhy edir və xatırladasız deyə sizə moizə (nəsihət) verir.”

Görəsən insanları ədalət və yaxşılığa əmr edən Allahın özü ədalət və insafdan kənar ola bilərmi?

Həzrəti peyğəmbərimiz bu barədə elə buyurub:

“Allah təala zülmün pisliyindən agah olub, zülmə ehtiyacı olmadığı üçün heç vaxt zülm etməz.”

Bütün bu sübutlardan belə bir nəticə alırıq ki, Allahın ədalət, insaf və hikməti inkar edilməzdır.

Allah təala öz işlərində ədalətli olmasaydı, Onun bütün işləri hikmətsiz sayılar, hikmətsiz işlər isə əbəs və mə'nasız olardı. Bu isə uca məqamlı Rəbbimizdən çox-çox uzaqdır.

NÜBÜVƏT

İslam dinin əsaslarını təşkil edən mövzulardan biri də “Nübüvvət”-dir.

“Nübüvvət” ərəb sözü olub peyğəmbərlik (qeyb aləmi ilə rabi-tədə olan elçilik) mənasını daşıyır.

Din alımları isə peyğəmbərlik haqda belə deyirlər:

“Peyğəmbər, Allah tərəfindən öz bəndələrini doğru yola çəkib, onları günahlardan uzaqlaşdırmaq üçün göndərilmiş insandır və Allahla peyğəmbər arasında ayrı bir insanın vasitə olması qeyri-mümkündür.”

İlahi peyğəmbərlər də xalqa hərtərəfli rəhbərlik edib onları doğru yola və səadətə yönəldərək bir sıra ictimayı azığınlıq, təfriqə və s... kimi nöqsanların qarşısını alır, həmçinin xalq arasında işgüzar və çalışqan hazırlıqları ilə mö'min xalq üçün qənimət sayılırlar.

Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləm miladi tarixi ilə 570-ci ildə sübh çəği (Cümə günü Rəbiul-əvvəl ayının 17-də) Ərəbistan yarımadasının Məkkə şəhərində dünyaya göz açdı.

O, gənclik illərində ticarətlə məşğul olur və xalq arasında “Əmin”-doğruçu ləqəbi ilə tanınındı. O həzrət 25 yaşında “Xədicə” adlı bir qadınla ailə həyatı qurdı və peyğəmbərliyə çatmadan öncə hər il “hera” dağında yerləşən mağarada ibadətə məşğul olurdu.

O Həzrət 40 yaşında ikən peyğəmbərliyə çataraq büt pərəstlik və şirkə mübarizəyə qalxdı.

İslam dini o zamanlar bir sıra ərəb ölkələrinə nüfuz edə bilsə də, zaman keçdikcə dünyanın bir çox nöqtələrinə, o cümlədən Avropa, Afrika və Asiya ölkələrinə yayılmağa başladı və hal-hazırda bir milyarddan artıq insan İslam dininin ardıcılısı sayılır.

Qeyd etmək lazımdır ki, hal-hazırda bir çox dinlərin ardıcılıları İslam dininin həqiqətini dərk edib ona üz tutur və müsəlman olurlar.

Peyğəmbərin gözəl rəftarı, xalq arasında yaxşı tanınması və azğın yollara düşməməsi və s..

Tarix kitablarına nəzər saldıqda, Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləmin xalq arasında “Əmin”-doğruçu bir şəxs kimi tanınması, düzlük və ədalətlilik olmasına görə bir sıra ixtilaflarda müxtəlif xalq kütlələri tərəfindən hakim seçilməsi, həmçinin gözəl rəftar və əxlaqi səciyyələrə malik olmasını körürük.

Bundan əlavə adətən peyğəmbərlər özündən əvvəlki və sonrakı peyğəmbərlər barədə məlumatlı olub, bu xəbər veriblər...

Bildiyiniz kimi həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləmdən öncə gəlmış ilahi peyğəmbər, Həzrət İsa (əleyhis-salam) olmuşdur.

Qurani-Kərimdə isə İsa (əleyhis-salam) özündən sonra gələn İslam peyğəmbərinin gəlişindən xəbər vermişdir. Necə ki, buyurur:

وَإِذْ قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُّصَدَّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيِّي مِنَ التُّورَةِ
وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي أَسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ

Məryəm oğlu İsanın Bəni-İsrailə dediyi sözü xatırla ki, belə dedi: “Ey Bəni-İsrail! Həqiqətən mən sizin üçün Allah elçisiyəm, qarşısında olan Tövratı təsdiq edərək sizə məndən sonra Əhməd adlı bir peyğəmbərin gəlməsini müjdə verirəm. Lakin peyğəmbərimiz (ilahi) ayə və möcüzələrlə xalq üçün gəldikdə belə dedilər: Bu aşkar bir sehrdir.”

Bizim əqidəmizə görə qədim zamanlardan indiyədək insanların doğru yola hidayət olunması üçün 124,000 peyğəmbər gəlmişdir ki, onların birincisi Həzrət Adəm (əleyhissalam), sonuncusu isə Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləmdir.

Bu peyğəmbərlərdən 26-nın adı Qurani-kərimdə zikr olunmuşdur ki, bu haqda Nisa surəsinin 163 və 134, Ən'am surəsinin 84-86, Ənbiya surəsinin 85, hud surəsinin 50, 61, 84, həmçinin Fəth surəsinin 29-cu ayələrinə baxa bilərsiniz.

Allah tərəfindən göndərilmiş 124.000 peyğəmbər heç də bir-biri ilə bərabər olmamış, məqam və mənzilətdə bir-birləri ilə fərq-lənmişlər.

Qurani-kərimdə buyurur:

“Bu ilahi elçilərin bəzisini bəzisindən üstün etdik.”

Həmçinin buyurur:

“Şübhəsiz bəzi peyğəmbərləri (nəbiləri) bir-birindən üstün etdik.”

İlahi peyğəmbərlərdən yalnız 5 nəfəri “Ulul-əzm” peyğəmbərlər kimi tanınmış və bunun səbəbi onların şəriət və dirlərinin bütün dünya üçün gəldiyi və asimanı kitaba malik olmalarından ibarətdir.

Ulul-əzm peyğəmbərlər Həzrət Nuh əleyhissalam, Həzrət İbrahim əleyhissalam, Həzrət Musa əleyhissalam, Həzrət İsa əleyhissalam və Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləmdir ki, onlara nazil olan kitablar aşağıdakılardan ibarətdir:

1-Suhuf-(Nuh əleyhissalam);

2-Suhuf-(İbrahim əleyhissalam);

3-Tövrat-(Musa əleyhissalam);

4-İncil-(İsa əleyhissalam);

5-Quran-(Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləm);

Ulul-əzm peyğəmbərlərin daha üstünü isə islam peyğəmbəri Həzrət Mühəmməd (səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləm)-dir. O, Həzrət (s) buyurur:

“Mən Cəbrail, Mikail, İsrafil və Allahın bütün yaxın mələklərinin üstünü, xalqın daha yaxşısı və Adəm övladlarının seyyidi və ağasıyım.”

Qurani-kərim Həzrət Mühəmmədə (s) iki dəfə nazil olmuşdur ki, birinci dəfə o həzrətin mübarək qəlbini nuralandırıb vəhyə həzırlamaq üçün icmali şəkildə, ikinci dəfə isə tədriclə olaraq 40 yaşından başlayıb 63 yaşında sona çatmışdır.

Qurani-kərim həzrət Mühəmmədə (s) nazil olduğu kimi qalmış və heç bir təhrifə məruz qalmadan bizim əlimizə çatmışdır.

Hacixanum Aida

Bunun əksinə etiqad bəsləyənlər isə bəsirətsiz olub yersiz danışan və kor-koranə yol gedənlərdir.

Əlbəttə bu heç də sırf iddia deyil, əksinə Qur'anın möhkəm ayələri və mötəbər rəvayətlər əsasındadır.

Qurani-kərim bir sıra möhkəm dəlillərə əsasən Tövrat və İncilin əksinə olaraq, heç vaxt təhrif olunmamışdır. Yəni ona artırılmış və ya ondan heç bir şey azaldılmamışdır. Bu sözə aid bir neçə dəlilləri qeyd edirik:

1-Hifz ayəsi;

Allah-təala Quranın hər növ təhrifdən qorunub saxlanılması haqda belə vəd edir:

“Şübhəsiz Quranı biz nazil etmiş və həqiqətən biz onu qoruyaçağıq.”

Digər bir ayədə belə buyurur:

“Şübhəsiz Allah öz və'dəsinə yalançı çıxmaz.”

2-Quranın batildən uzaq olması;

Qurani-kərimdə onun batildən (təhrif və yalandan) uzaq olması haqda buyurulur:

“Və Həqiqətən bu kitab izzətlidir, Heç vaxt batıl, onun önü və arxasından onunla birgə olmaz, çünki o (Qur'an) hikmətli və (sifətləri) bəyənilmiş Rəbbin tərəfindən nazil olmuşdur.”

Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləm, peyğəmbərlərin sonuncusu və üstünü olduğu kimi, İslam dini də dinlərin sonu, üstünü və əbədisidir. Həqiqətdə İslam dininin zühur etməsi ilə sair dinlər öz etibarlarını itirmişlər.

Həzrət Mühəmməd səlləllahu əleyhi və Alihi vəsəlləmdən sonra isə heç bir peyğəmbər gəlməyəcəkdir. Qurani-kərimdə oxuyuruq:

“Mühəmməd (s) (Allah elçisi olub), sizlərdən Heç birinizin atası deyildir. Lakin o, Allahın elçisi və peyğəmbərliyi xətm edən (sona çatdırın)-dır və Allah Hər bir şeydən agahdır.”

İMAMƏT

İmamət ərəb sözü olub, rəhbərlik mənasını daşıyır. Dini terminolojiyada isə "İmamət" sözü belə izah edilir: "İmamət, peyğəmbər canıñinliyi olub, dini və dünyəvi işlərdə xalqa rəhbərlik etmək və onları ziyanolu və azığın işlərdən çəkindirib doğru yola dəvət etmək deməkdir. Hamının da belə bir imama tabe olması vacib və zəruri sayılır".

Əhli-beyt məktəbinə görə imamətin bir neçə xüsusiyyəti vardır ki, onların bəzisi aşağıdakılardan ibarətdir:

İmamın seçkilər (müsləmanlar icması) yolu ilə deyil, məhz Allah tərəfindən təyin edilməsinə əqidə bəsləyir.

Həzrət peyğəmbər səlləllahu əleyhi və Alihi və səlləm ilahi biliklərə malik olduğu kimi, ondan sonra gələn ümmət rəhbəri də ilahi mənbələrlə rabitəli və xalqın ən bilicisi olmalıdır.

Həzrət Peyğəmbərin günah və səhvlerdən məsum olması zəruri olduğu kimi, xalqa rəhbərlik edən imamın da mə'sum olması vacibdir. Əks təqdirdə, xalqın azığınliga çəkilib hidayət yolundan kənarlaşması kimi acı nəticələr verə bilər. Nəticədə isə insanların hidayəti üçün göndərilmiş din və şəriət təhrif olub, öz dəyərini itirər.

Xalqın İslam dininin də'vət etdiyi qanunlara riayət edib, cəmiyyətdə ədaləti bərpa etməsi, ədalətsiz imamın rəhbərliyi ilə mümkün deyildir.

İlahi peyğəmbərlər öz vəzifələrinin əvəzində xalqdan bir şey istəmədikləri kimi, onların ardıcillacıları olan imamlar da öz rəhbərliyi üçün xalqdan heç bir şey istəməməli və öz ilahi risalətini təmənnasız olaraq yerinə yetirməlidir.

Ümumiyyətlə, bu bəhs barədə həmişə mübahisələr olduğuna görə mən bunu özüm üçün belə qəbul edirəm, əgər islam dinini peyğəmbərimzin vasitəsi ilə qəbul etmişiksə, sözsüz ki, bu dinin ehkamlarını da onun ən yaxın çevrəsi, onun öz tərbiyyəsi ilə böyümüş şəxslər daha doğru bilər.

MƏAD

Üsuliddinin beşinci və sonuncu əsası “Məad”-dır. “Məad”, ərəb sözü olub qayıdış mənasını daşıyır. Amma dini termin baxımdan məadin mə'nasında belə deyirlir:

“Məad” axirət aləminə inanıb bu dünyadan sonra ayrı bir aləmin varlığına etiqad bəsləməkdən ibarətdir.

Bu əqidəyə əsasən dünyadan getmiş hər bir insan Həzrət İsrafil əleyhissalamın şeypurunun səslənməsi ilə oyanıb Allah qarşısında hazır olacaq və öz əməllərinin əvəzini görəcəkdir.

Axirət aləminə inanmaq təkcə müsəlmanlar arasında deyil, bütün ilahi dinlərdə əsas mövzulardan biri sayılır.

Həqiqətdə Axirət aləminə inanmağın əsası hər bir insan varlığının ruh və cismidən yaranmasından qaynaqlanır.

İnsanın cismi öləndən sonra torpaqlar altında çürüyüb, aradan getsə də ruhu dəyişməz qalır.

İnsanı sair varlıqlardan ayıran əsas amil isə onun ağıl və şüura malik olmasıdır.

İnsan bu dünyaya təkcə yemək-içmək və bir sıra ləzzətlərin ardınca düşmək üçün gəlməmiş və heç də belə bir hədəf üçün yaranmamışdır. Elə buna görə də hər bir insanın zehnində aşağıdakı suallar yarana bilər:

1-haradan gəlmışik?

2-Hansı hədəf üçün yaranmışıq?

3-Bu həyatın sonu haradır?

Bu suallara düzgün cavab tapmaq üçün “Məad” barəsində və başqa sözlə Axirət aləmi haqda danışmaq zəruri və lazım məsələlərdən biri sayılır.

Qeyd etdiyimiz kimi, axirət aləminə inanmaq təkcə müsəlmanlara məxsus deyil, həm də bədəvi insanlar, atəşpərəstlər, yəhudilər, məsihilər və s .... insanların da əqidə bağlılığı əsaslı e'tiqadlardan biridir.

Həyat yoldaşım Qasimov Şahin

Anam Zemfira və atam Müseyib

Atam Müseyibin anası Müsəmbər və atası Mahmud

Anam Zemfiranin atası Talış və anası Sükeydə

Mən və xalalarım Məleykə və Qənfət

Böyük qardaşım Məşədi Mustafa və yoldaşı Məşədixanım Gülüzə

NƏTİCƏ - DİNİN ƏSAS EHKAMLARI NƏYİ EHTİVA EDİR?

Deməli, bura qədər danışdıqlarımız, dinin görünməyən, necə deyərlər bizim ruhumuzla, qəlbimizlə bağlı olan, bir az dəqiqləşdirsek mücərrəd tərəfidir. Bu nə deməkdir? - Yəni, biz Uca Yaradıcı - Allahı tanıyırıq, onun dinini - İslami qəbul edirik, peyğəmberlərini, imamlarımızı tanırıv və qəbul edirik, axırət gününə inanırıq... Ancaq, fəqət bunların hamısı bizm qəlbimizdədir. Bunu bir Allah bir də özümüz bilirik.

Bu qəlbimizin meyvəsinin üzə çıxması, bilinməsi, görünməsi də çox incə bir məsələdir və Fürui - dinə aiddir. Bu məsələdə çox ehtiyatlı olmaq lazımdır ki, qəti olaraq riyakarlığa - göstərgəliyə yol verilməsin və bütün ibadətlər sərf Allaha xatir olsun.

Sizə ərmağan etdiyim bu kiçik kitabçamın ikinci bölümü məhz bu vacib məsələlər üzərində qurulacaq. Çalışacam ki, bildiyim və əməl etdiyim kimi Sizə anladım. Allah hamımıza kömək olsun. İbadətlərimizi qəbul etsin. Amin...

NAMAZ

Namaz, vacib əməllərdən ən birincisidir. Namaz qılmadan digər heç bir əməlin yaxşı və pisliyindən danışmaq olmaz. Namaz, Allah-Taalanın zikri, Onu yada salmaq, Onun qonaqlığına getmək, Onunla danışmaq, Onun qarşısında baş əyib ümid, qorxu ilə ədəbli dayanmaq, Onu tərif (Onun böyüklüğünə, özünün kiçikliyinə etiraf) etmək, Ona şükür etmək, öz hacət və istəklərini Ondan diləməkdir.

Namaz qılan sadəlik, təvazökarlıq, zəlillik, acizlik və yoxsulluqla Allah-Taalanın qarşısında dayanır, Allahlığına şəhadət verir, Onu şəriksiz bilir, yeganəliyini etiraf edir və Ondan etdiyi günahların bağışlanması istəyir.

İnsan gündə beş dəfə namaz qılır ki, Allah-Taalanı unutmasın və Onun dərgahında günahkar və üsyankar olmasın.

İnsan namaz qılır ki, həmişə Allah-Taala ilə rabitədə olsun və Onu unudaraq azğınlığa düşməsin.

Allahın Rəsulu, Peyğəmbərimiz (s) namazı dolu, zülal sulu bir bulağa bənzədir ki, mömin və namaz qılan hər gün beş dəfə öz əl-üzünü bu bulaqda yuyur, bədən və ruhunu bütün pisliklərdən temizləyir.

Buna görə də namaz, Allah-Taalanı həmişə yad etmək, çirkinlik və pisliklərdən uzaqlaşmaq, göylərə ucalmaq deməkdir. Namzda çoxlu şükür edin, namazı bitirdikdən sonra səcdədədə nə qədər çox şükr edilərsə bir oqədər yaxşıdır. Allah hamımızın köməyi olsun. İbadətlərimizi qəbul etsin.

ZƏKAT

Zəkat- (ərəbcə: زكاة, çoxaltma, təmizlik) - müsəlmanların verdiyi, Quranda buyurulmuş, toplanma qaydası və həcmi şəriət qanunları ilə müəyyənləşdirilmiş dini vergi. Yəni, bir şəxsə ildə bir dəfə, fərz olan zəkatını ver" deyildiyində - malını təmizlə - deyilir. Zəkat verməyən bir şəxs malının bərəkətini görmədiyi kimi, əzaba düşçər olar.

Zəkat 6 şərtə sahib olan şəxsə vacibdir: 1. Müsəlman olmalı; 2. Ağılı olmalı; 3. Baliğ (Həddi buluğa çatmış) olmalı; 4. Azad olmalı; 5. Qüdrətli olmalı" 6. Nisaba malik olan (yəni, bir il özünə çatacaq qədər malı olduğunda zəkatını verməlidir). Zəkatın mənası, varlı müsəlmanların malının 1/40-ni kasib müsəlmanlara verməsi deməkdir. Zəkatın adı məbləği illik gəlirin 2,5 faizini təşkil edir.

Şiə məzhəbində doqquz şeyə zəkat düşür: 1. Buğda; 2. Arpa; 3. Xurma; 4. Kişmiş; 5. Qızıl; 6. Gümüş; 7. Dəvə; 8. İnək; 9. Qoyun;

Zəkatın vacib olmasının şərtləri aşağıdakılardır:

1. Mal sonradan deyiləcək miqdardı həddinə çatsın;
2. Malik həddi-buluşa çatsın;
3. Malik öz malından istifadə edə bilsin;

Qeyd etmək lazımdır ki, hər bir malın zəkatının özünün xüsusi vaxtı vardır. Xumsda olduğu kimi, əgər bir şey müəyyən miqdara çatdıqda zəkatı verilirsə, ikinci müəyyən olunmuş həddə çatmayıncı o malın zəkatı yoxdur. Yalnız ikinci və sair deyilmiş olacaq miqdarlara çatdıqda malların yenidən zəkatları vacib olur. İndi də hər bir malın özünəməxsus zəkat hesabını aydınlıqla nəzərdən keçirək. Bu hesabların hər birinə çatdıqda malının zəkatını çıxarmaq hər bir müsəlmana vacibdir. Lakin malın zəkatını nə qədər olmasına gəlinçə, hər bir malın özünəməxsus zəkat miqdarı vardır.

XÜMS

Xüms - islamba vergi. Əldə olunan qənimət və ya qazancın, eləcə də ona bərabər tutulan illik gəlirin beşdə bir hissəsi. Xumsun vacib olması heç kimin onu qəbul edib-etməməsindən asılı deyil. Allah Öz hökmünü verdikdə heç kimlə məsləhətləşmir. Bizik ki, öz xeyir və zərərimizin nədə olduğunu dəqiq bilmirik və həmişə Allaha möhtaciq. Başqa məsələ də bundan ibarətdir ki, xums və zəkat kimi vergilərin İslamba vacib olması bu mə'naya deyil ki, Allahın bunlara ehtiyacı vardır. Ona görə ki, bütün məxluqların ruzisini Allah-taala verir və onların heç birinə də ehtiyacı yoxdur. Xums və zəkat vermək yalnız, insanın özünün xeyirinədir. Allahın heç bir şeyə ehtiyacı yoxdur. Lakin hər bir ibadətdə olduğu kimi Allah-taala müsəlmanın imanının dərəcəsini və Allaha olan məhəbbətini yoxlamaqdan (və ya ona göstərməkdən və təkamülə çatdırmaqdan) ötrü insanın malı ilə də onu imtahana çəkir. Əgər o bu imtahandan üzü ağ çıxsa, Allah da müqabilində onun qəlbində imanını artırır və ona Öz xüsusi mə'nəvi və maddi rəhmət və bərəkətini əta edər.

Bəziləri belə fikirləşirlər ki, əgər xums versələr mallarından azalar və fəqirləşərlər. Halbuki bu fikir şeytanın vəsvəsəlidir və müsəlmanı Allah əmrindən çıxarmaq istəyir. Müsəlmanlar bilməlidirlər ki, əgər Allah istəsə bir an içində insanın bütün mal-dövlətini heç edər. Həmçinin, təcrübə ilə sabit olunmuşdur ki, xumsunu qəsdən veməyənlər onun on qat artığını hansısa başqa faydasız yerdə sərf edir. Bu məsləyə diqqət yetirmək insanı düzgün təriyə edir.

HƏCC

İslamın bütün ibadətləri kimi həcc də dərin hikmət və fəzilətləri əhatə etməkdədir. Bu ibadəti edəcək şəxslər üçün əsl lazımlı olan bunları bilməkdir.

Məqsədim heç də Sizə həcc boyunca nələr edilməsinin gərəkdiyi ni anlatmaq deyildir. Bunlar fiqh kitablarından da öyrənilə bilər. Ancaq oxuyucularla paylaşmaq istədiyim həcc boyunca məndə olan hissələr və bu həccdən anladıqlarımdır. Fikrimcə mənim bu hissələrim Həcc ibadətinin müsəlmanlara nə üçün fərz olduğunu anlamağıniza yardım edəcək və ya ən azından sizlərdə müəyyən bir maraq doğuracaqdır. Həcc üzərində düşünməyə sövq edəcəkdir. Allaha çatmaq.

Həcc haram aylardan zilhiccə ayında edilir. Məkkə torpağı asudəlik və hüzurla doludur. Bu səhra qorxu nifrat və müharibənin yerinə sülh və təhlükəsizliklə tanınır. Burada xalqın Allahla qarşılaşmağa sərbəst olduğu bir ibadət havası hakimdir. Müqədəs kitabımız Qurani - Kərimdə deyilir: -

“İnsanlar arasında həcci elan et, istər piyada, istərsə də hər uzaq yoldan gələrək arıq dəvələrin üstündə sənə gəlsinlər” (Həcc 27)- Allah böyük alimimiz Ziya Bünyadova rehmət eləsin, Vasim Məmmədəliyevə can sağlığı versin. Amin. Onları tərcüməsi ilə müqəddəs kitabımızla tanış oldum. Çox şey öyrəndim...-

İnsan varlığında qayə Allahın ruhuna yaxınlaşmaq olmadıqca cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Sən, səni Allahdan uzaqlaşdırın ehtiyaclarından və doymaqla bilməyən arzularından sıyrıl. Həccə gedən sonsuz insan köçünə qarış, vacib əməllərdən olan Həcci yerinə yetir. Həcc üçün evindən çıxmadan öncə bütün borcların ödəməlidir. Yaxınlarına və dostlarına duyduğun bütün nifrat, kin və hirs yox olmalıdır. İçində bir arzu doğmalı! Bütün bu jestlər bir gün hamının başına gələcək ölümə hazırlanma sınağıdır. Bu hərəkətlər həm şəxsin vicdanı həm də malı baxımından təmizlənməsinin zəmanətidir.

CİHAD

Ərəb dilində "Cihad" sözü, "Cəhd" sözündən götürülmüşdür. Bu söz də taqət və məşəqqət manasını verir. Cihad dedikdə isə var qüvvəsi, bütün çətinliklərə sinə gəlib düşmənə qarşı döyüşmək və ya onu özündən dəf etmək mənası anlaşılır.

Cihad iki qismidir: cihadi-əsgər, yəni kiçik cihad, bir də cihadi-əkbər, yəni böyük cihad. Peyğəmbər və ya İmam zahir və hazır olan zaman onların əmrilə müharibəyə gedib kafirlərlə vuruşmaq cihadi-əsgər adlanır. Bizim zamanımızda peyğəmbər yoxdur, imam da zahir deyil, buna görə cihadi-əsgər də vacib deyil. Cihadi-əkbər isə insanın öz nəfsi ilə müharibə etməsidir. İnsanın nəfsi həmişə onu müxtəlif günahlara, pis əməllərə dəvət edir. İnsan öz nəfsini cilovlayıb, belə günahlardan özünü saxlasa, cihadi-əkbər etmiş olar. Bu cihadın faydası hamiya məlumdur.

Bu gün müsəlmanlar olaraq ilk vəzifəmiz, Allahın göstərdiyi qaydada yaşamaya və əlimizdən gələnin ən yaxşısını yerinə yetirməyə çalışmaqdır. Bunun yolu da Quranı başa düşmək, yaşamaq və Müsəlmanlar olaraq hamımızın Quranın ətrafında birləşməkdən ibarətdir. Bunu həyata keçirdiyimiz təqdirdə Allah bizə hər sahədə böyük nailiyyətlər bəxş edəcəkdir. Bu Allahın müjdəsidir.

Cihad Allah rızası üçün olmadıqca, Allahın adının uca tutulması üçün edilmədikcə, haqqı dəstəkləyib, batılı rədd etməyincə, öz nəfsini Allahdan razi salmayınca həqiqi cihad sayılmır. Bundan geyrisini özünə məqsəd etdiydkə, dünya üçün çalışıb-vuruşduqda bu həqiqi cihad sayılmır. Allah köməyimiz olsun, Böyük cihad da qalib olmağımıza yardım etsiin... Amin...

ƏMR-BƏ-MƏRUF

İslamda “əmr-bə-məruf” -un xüsusi əhəmiyyəti vardır. Buna görə də hər bir müsəlmana vacib əməlləri təbliğ etmək vacibdir. “Əmr-bə-məruf” - u nəsihətlə və ya əməllə yerinə yetirilməlidir. Məsələn, namazın, orucun vacibliyini camaata çatdırmaq hər bir müsəlmanın borcudur. “Əmr-bə-məruf”- a əməl olunarsa dinin hökmələri və qanunları yerinə yetirilər və müsəlmanlar əmin-amanlıqda olaraq firavan yaşayarlar. Hətta qeyri-müsəlmanlar da bu ədaləti görüb islami qəbul edər. Qurani-Kərim buyurur: “(Ey müsəlmanlar!) Siz insanlar üzün zahirə çıxarılmış ən yaxşı ümmətsiz. (Onlara) yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməlləri qadağan edir və Allaha inanırsınız...” (Ali-İmran-110) “İçərinizdə (insanları) yaxşılığa çağırın, xeyirli işlər görməyi əmr edən və pis əməlləri qadağan edən bir camaat olsun! Bunlar, həqiqətən, nacat tapmış şəxslərdir” (Ali-İmran-104) Əmr-bə-məruf, yəni mərufə əmr etmək. Məruf o işlərə deyirlər ki, həm əql, həm də şəriət yanında yaxşı hesab edilir. İnsanları bu cür yaxşı işlərə cəlb və vadər etmək əmr-bə-məruf adlanır ki, bu, bütün müsəlmanlara vacibdir. Məsələn, əgər bir nəfər namaz qılmırsa, bütün müsəlmanlara vacibdir ki, onu başa salıb namaz qılmağa vadər etsinlər. Amma bir nəfər bu şəxsi namaza dəvət etməyə başlasa, qalan müsəlmanların boyundan bu əməl götürülər. Bu cür vacib işlərə vacibi-kifai deyərlər. Demək, əmr-bə-məruf vacibi-kifaidir. Əgər namaz qılmayan şəxsi bir nəfər namaza dəvət edirsə, başqa müsəlmanlara daha vacib deyil ki, onu dəvət və namazı təbliğ etsinlər. Əgər bu işi heç kəs etməsə, onların hamısı müqəssir və günahkar olarlar.

NƏHY-ƏZ-MÜNKƏR

Nəhy-əz-munkər, yəni, pis əməllərdən qaytarmaq. Tamam müsəlmanlara vacibdr ki, əqlidən və şərən pis hesab edilən əməllərdən insanları nəhy etsinlər, qaytarsınlar. Bu da əmr-be-məruf kimi vacibi-kifaidir. Məsələn, bir nəfər şərab içir, ya qeybat edir və ya başqa həram əməllərdən birini edirsə, müsəlmanların hamısına vacibdir ki, ona nəsihət edib, o işiona tərk etdirlər. Əgər bir nəfər bu işlə məşğul olsa, qalan müsəlmanlardan bu vacib əməl götürülmüş olar əgər heç kəs bu işi etməsə, onların hamısı günahkar olar. Qurani-Kərim əmr-be-məruf və nəhy-əz munkəri ən yaxşı ümmətin nişanəsi hesab edərək, buyurur: “*Siz (müsəlmanlar), (Allah tərəfindən dünyanın) insanlarına zahir olmuş ən yaxşı ümmətisiniz, bəyənilən işə əmr edir və çirkindən çəkindirirsiniz və Allaha iman gətirirsiniz*”. (“Ali-İmran”, 110).

Həzrət Əli (ə) əmr-be-məruf və nəhy-əz munkər haqqında bı-yurmuşdur: “*Bütün yaxşı işlər və Allah yolunda cihad etmək əmr-be-məruf və nəhy-əz munkərlə müqayisədə dərin bir dənizə atılan ağız suyundan başqa bir şey deyildir*”. Həzrət (ə) başqa yerdə bı-yurur: “*O kəs ki, əmr-be-məruf və nəhy-əz munkər edər, müsəlmanları inkişaf etdirmişdir*”. Yaxud: “*Əmr-be-məruf və nəhy-əz munkər et ki, maarif əqli olasan*”.

Peyğəmbəri-Əkrəm (s) bı-yurmuşdur: “O zaman ki, mənim ümmətim dünyaya dəyər verər, İslamin çıçəklənməsi onlardan alinan, o zaman ki, əmr-be-məruf və nəhy-əz munkəri buraxarlar, vəhü bərəkətindən məhrum olarlar”.

Bu cür ayə və hədislərin sayı coxdur. Bütün bunlardan belə nəticə çıxartmaq olar ki, əmr-be-məruf və nəhy-əz munkər İlahi bir vacibat kimi bütün müsəlmanların vəzifəsidir.

TƏVƏLLİ

“TƏVƏLLİ” - bu sözün ərəbcədən mənası dost tutmaq deməkdir. Yəni, hər bir müsəlman Allah-təalanın, Peyğəmbər və İmamların dostlarını gərək özünə dost tutsun. Yaxşıların dostu olun. Pislərə də kömək edin yaxşı yola gəlsin. Allah-təalanın, Peyğəmbər və İmamların dostları mənim dostlarımdır... Allah-təala hamiməza kömək olsun. Dualarımızı qəbul etsin... Amin...

HAŞİYƏ:

Bu barədə hansı bölümde yazmağımı çox düşündüm və qərar verdim ki, ən uyğun bölüm budur. Mən bütün naliyyətlərimə görə - bütün işlərdə həmişə məni dəstəkləyib yardım etdiklərinə görə həyat yoldaşım - həmişə arxam-dayağım olmuş, bütün işlərimdə məni dəstəkləmiş Qasimov Şahin müəllimə, hamınızdan çox-çox üzr istəyirəm- övladlarım; Cavidə, Zərgülə, Tərgülə, Ləyaqətə, gəlinim Vüsaləyə minnətdarlığını bildirirəm.

Allah-təala hamınıza kömək olsun... Amin...

TƏBƏRRİ

Bunun mənası bizar olmaq deməkdir, yəni hər bir müsəlman Allah-təalanın, peyğəmbər və imamların düşmənlərini düşmən tutsun, onlardan bizar olsun. Bu maddəni izah etməyə ehtiyac yoxdur məlumdur ki, hər kəs öz dostunun dostunu dəst, düşmənin düşmənini düşmən tutar. Əgər şəxs Allaha inanır, üsuli-dini ürəkdən qəbul edirsə, belə şəxs Allah-təalani, onun gəndərdiyi peyğəmbərləri və imamları dəst tutar. Belə adam onların dəstlərini dəst, düşmənlərini düşmən tutmalıdır. Həzrət Əli əleyhissəla buyurub ki, dəstun üçdür dəst, dəstunun dəst, düşmənin düşməni. Düşmənin də üçdür düşmənin, düşmənin dəst, dəstun düşməni. Təvvəlli və təbərrı etməyin iki çənbəsi var. Birincisi odur ki, təvvəlli və təbərrı etməklə şəxs üsul-dini və islami qəbul edib, ürəkdən inandığını göstərir. Fürui-dində göstərilən əməllərin hamısından incəsi budur, çünki insanın əqidəsi bu əeldə çox vaxt onun özündən asılı olmadan bürüzə verilir hətta şəxs bəlkə də özü heç onu hiss etmir. İslamin dəstuna və ya düşməninə sadə bir münasibətlə şəxsin onlara rəğbətini və ya nifrətini bilmək olar. İkinci cəhət odur ki, təvvəlli və təbərrı etməklə islamın vəhdətini təşkil etmək, onu düşmənlərdən uzaqlaşdırmaq olur. Belə olarsa, düşmənlər islamın sırlarına agah ola bilməz, ona məkr qura bilməzlər.

ZİYARƏTGAHLAR

Azərbaycan torpağı irili-xırdalı müqəddəs məkanlar və məqamlarla zəngindir. Bu bölmədə çalışacağım ki, onlardan dünya miy-yasında tanınan və dünya müsəlmanları tərəfindən qəbul və ziya-rət edilənlərindən bir neçəsi haqqında məlumat verim. Belə mə-kanlardan biri Beyləqan şəhəri yaxınlığında yerləşən Cərcic Peyğəmbərin qəbri, məqbərə - ziyarətgahıdır. İkinci belə məşhur müqəddəs məkan Naxçıvanda yerləşən böyük din alımlarının eksə-riyyətinin fikrincə Qurani-Kərimdə adı keçən Əshabi-Kəhfə yer-ləşmə yerinə və quruluşuna görə ən çox uyğun gələn Əshabi-Kəhf ziyarətgahıdır. Sonra Gəncə və Bərdə şəhərlərində olan İmamzadə ziyarətgahları. Bibiheybət məscidi - Məscid yeddinci şəhərimi Musa əl-Kazımın qızı Həkimə xanımın məzarı üzərində tikilib. Hə-kimə xanım İmam Əli və Fatimənin nəslindən idi. Məzarda daşa yonulmuş yazı təyin edir ki, Həkimə xanım müqəddəs nəsilə məx-sus olub. Rəhimə xanım Ziyarətgahı - qasırğanın gizlətdiyi və bir röya nəticəsində gün üzünə çıxan məbədimiz - Tarixi mənbələrə gö-rə, Nardaran piri VIII əsrə aiddir. Bu kompleks Nardaranın şimal hissəsində yerləşir. Mir Mövsüm Ağa ziyarətgahı Bakı şəhərinin Şüvəlan qəsəbəsində yerləşir. İndi möhtəşəm ziyarətgahlardan olan Mir Mövsüm Ağa ziyarətgahı zəvvarların pənah apardığı ən müqəddəs yerlərdən biridir. Bakı şəhəri dönyanın müqəddəs şəhər-ləri sırasında öz yerini tutmuşdur. Müsəlmanların uca və pak mə-qamları ziyarət etdiyi Mədinə, Məkkə, Nəcəf, Məşhəd kimi müqəddəs şəhərləri arasında Bakı da öz layiqli yerini tutmuşdur. Xüsusi ilə Bibiheybət məscidi - Məscid kompleksdə dəfn olunmuş yeddinci Şəhərimi Musa əl-Kazımın qızı Həkimə xanımın məza-rını dönyanın müxtəlif ölkələrindən ziyatət etməyə daha çox gəlir-lər. Allah bütün müsəlmanların ziyarətlərini qəbul etsin... Amin...

SƏYAHƏTNAMƏ

Çox dəyərli oxucum, yuxarıda sadaladığım dinimizin ehkam və göstərişlərini əsas tutaraq, ibadətimin tamlğına nail olmaq üçün, eyni zamanda əvvəlki bölmələrdə döñə-döñə qeyd etdiyim kimi, hər şey yalnız və yalnız Uca Allaha xatir, onun Adı ilə bağlı olmaq şərti ilə ölkəmizdə - doğma diyar Azərbaycanımızda yerləşən haqqında məlumat verdiyim və vermədiyim irili-xirdalı, haqqında eşitdiyim, tanışdıyım ziyarətgahları ziyarət etdikdən sonra, ölkəmizin sərhədləri xaricində yerləşən müqəddəs məqamları, məkanları, şəhərləri ziyarət etmək qərarına gəldim. Xaricə ilk ziyarət səfərim 2007-ci ildə Məşhəddən başladı. Allah bütün yaxşı insanlara kömək olsun. İlk səfərlər zamanı uzun müddət qonşum həm də qohumum olan Hacı Bəhrəm və onun yoldaşı Hacixanım Ağcanın böyük köməkliyi oldu. Sonra demək olar ki, hər onların da daxil olduğu böyük bir qrupumuz yarandı. Məşhədi, Nəcəfi, Kərbəlanı, Məkkəni, Mədinəni ziyarət etdim. Həcc ziyarətində 2008-ci ildə, Kərbəla ziyarətində isə 2010-cu ildə olmuşam. Məşhəd ziyarətinə 2007-ci ildən bu yana hər il qrupumuzla gedirəm. Böyük qardaşım Məşədi Mustafa və onu həyat yoldaşı Məşədixanım Gülüzə, digər qardaşım Yamənin yoldaşı Məşədixanım Aləmzər də bu qrupun tərkibindədir. Bütün ibadətlərimizi Allaha xatir, onun adı ilə edək. Ondan istəyək. O, böyük və qadirdir...

Çox dəyərli oxucum bu yerdə Zaur Ustacdan yerinə düşən gözəl və ibrətamız bir şeir vermək istəyirəm... Beləliklə, “Dostum” şeiri. Allah köməyiniz olsun... Amin...

DOSTUM

*Dostum, haqq yoluna qayıt indidən,
Sonra əməlindən olma peşiman.
Gördüyün işlərə, dediyin sözə
Bir gün, sorğu-sual olacaq inan!*

* * *

*Yaşama, dünyani hədər yerə, sən!
Sabahki gün üçün yaşa bu gündən,
Nəfsin güdəzəna vermə ömrünü,
Sabahki yaşayış doğur bu gündən!*

* * *

*Xülyalar yolunda olma canfəşan,
Arzu, istəyini inam üstə qur!
Bu gün elə yaşa, elə iş gör ki,
Peşiman olma, çalınanda “sur”!*

06.10.1996. Bakı.

ən-Nəs surəsi

Bismilləəhi-r-rah'məəni-r-rahıim.

1. Qul əuuzu bi-Rabbi-n-nəəs,
2. Məliki-n-nəəs,
3. İləəhi-n-nəəs,
4. Minn şərri-l-vasvaasi-l-xannəəs,
5. Əlləzii yuvasvisu fii suduuri-n-nəəs,
6. Minə-l-cinnəti va-n-nəəs.(1-6)

Mənası - Anlamı:

Mərhəmətli, Rəhmli Allahın adı ilə!

- "De: "Şığınırəm insanların Rəbbinə, insanların Hökmədarına, insanların məbuduna! Vəsvəsə verənin, (Allahın adı çəkiləndə isə hövlündən) geri çəkilən (şeytanın) şərindən. (O şeytan) ki, insanların ürəklərinə vəsvəsə salır, cinlərdən də (olur), insanlardan da!" (1-6).

əl-Fələq surəsi

Bismilləəhi-r-rah'məəni-r-rahıim.

1. Qul əuuzu bi-Rabbi-l-fələq,
2. Minn şərri məə xaləq,
3. Va minn şərri ğaasiqin izəə vəqab,
4. Va minn şərri-n-nəffəəsəeti fi-l-uqad,
5. Va minn şərri həəsidin izəə həsəd. (1-5).

Mənası - anlam:

Mərhəmətli, Rəhmli Allahın adı ilə! - "De: "Şığınırəm sübhün Rəbbinə! Məxluqatının şərindən, çökən zülmətin şərindən, düyünlə-rə üfürən (cadugər) qadınların şərindən və həsəd aparan zaman pa-xılın şərindən!"

Fatihə surəsi - سورۃ الفاتحة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ 1.

الرَّحْمَانُ الرَّحِيمُ 2.

مَالِكُ يَوْمَ الدِّينِ 3.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينَ 4.

أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ 5.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ 6.

əl-Fatiha surəsi

Bismillahir rəhmanir rəhim

Əlhəmdü lillahi rəbbil aləmin 1.

Ərrəhmanir rəhim 2.

Maliki yəvmid din 3.

İyyakə nə`budu və iyyakə nəstəin 4.

İhdinəs siratəl mustəqim 5.

Siratəlləzinə ən`əntə ələyhim ələyhim ələyhim vələz zal-im 6.

Mənası - anlamı:

1. Mərhəmətli və Rəhmli Allahın adı ilə!

2. Həmd olsun aləmlərin Rəbbi Allaha,

3. Mərhəmətli və Rəhmliyə,

4. Haqq-hesab gününün Hökmdarına!

5. Biz yalnız Sənə ibadət edir və yalnız Səndən kömək diləyirik.

6. Bizi doğru yola yönəlt -

7. nemət bəxş etdiyin şəxslərin yoluna, qəzəbə uğramışların və azmışların yoluna yox!

İSTİNAD OLUNMUŞ QAYNAQLAR:

- Əhmədağa Əhmədov, “İslamın əsasları”, Bakı - 1996.
- Əhməd Sabiri Həmədani, “İslamda əhli-beyt yolu”, Bakı - 1995.
- Zaur Ustac, “Usubcan əfsanəsi”, Bakı - 2017.
- Zaur Ustac, “ÇƏHRAYI KİTAB”, Bakı - 2017.
- Müxtəlif internet resursları.

Qeyd:

- Ən vacib istinadlar - din mənbələrə - və Fatifə surəsi orjinalda olduğu kimi - Ərəb qrafikası ilə, Ərəb dilində verilmişdir.

MÜNDƏRİCAT

ALMA BOYDA DÜNYA.....	3
DİNİMİZ	6
TÖVHİD	8
ƏDL.....	11
NÜBÜVƏT	13
İMAMƏT	17
MƏAD.....	18
FOTOLAR	19
NƏTİCƏ	23
NAMAZ	24
ZƏKAT	25
XÜMS	26
HƏCC	27
CİHAD	28
ƏMR-BƏ-MƏRUF	29
NƏHY-ƏZ-MÜNKƏR	30
TƏVƏLLİ	31
TƏBƏRRİ	32
ZİYARƏTGAHLAR	33
SƏYAHƏTNAMƏ	34
Zaur USTAC “DOSTUM” şeiri	35
QURANDAN SURƏLƏR	36
İSTİNAD OLUNMUŞ QAYNAQLAR	38

**Hacıxanım AİDA
(Qasimova Ayidə Müseyib qızı)**

**MƏQAM
(Səyahətnamə)**

Naşir: Xaqani.
Redaktor: Zaur USTAC
Rəssam və tərtibatçı: Gülü

*Kitab “Yazarlar”-in kompüter mərkəzində yiğilib.
Təşkilati dəstək: www.ustac.az (Qeyri-kommersiya)
Kitab məhdud sayda, kitabxana və ziyarətgahlar üçün
nəşr olunur. Bütün hüquqlar müəllifə məxsusdur.*

**Çapa imzalandı: 07.05.2017.
Sayı: 100 ədəd.
Qiyməti: PULSUZ.**